

Monumentnummer*: 532433

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 15 juli 2016
Kadaster deel/nr 82787/140

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Utrecht Utrecht Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Utrecht, Lunet IV

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Tolsteeg	B			2763
Utrecht	U			458
Utrecht	U			457

Omschrijving**

Cluster 47. Lunetaanleg met door bakstenen bekledingsmuren versterkte aardwerken, resten van geschutsopstelplaatsen, twee natte grachten met enveloppen en glacis, buitenoevers, met (omleidings- en onderhouds-)wegen en met (voorheen) door grenspalen aangeduide zone (militaire landsgrond).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

LUNETAAANLEG MET DOOR BAKSTENEN BEKLEDINGSMUREN VERSTERKTE AARDWERKEN, RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, TWEE NATTE GRACHTEN MET ENVELOPPEN EN GLACIS, BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET (VOORHEEN) DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE (MILITAIRE LANDSGROND) van Lunet IV, als basale onderdelen van het zuidelijkste van vier onderling vergelijkbare verdedigingswerken. Het betreft een rond 1825 aangelegd aarden verdedigingswerk, gelegen tussen Lunet III aan de noordzijde en het Inundatiekanaal aan de zuidzijde. Kenmerkend voor dit type werken zijn de gesloten, met twee facen uitgevoerde frontzijde en de open keelzijde. De bakstenen bekledingsmuren, noch de natte grachten zijn

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

standaardelementen bij lunetvormige verdedigingswerken, maar voor deze vier lunetten te Utrecht zijn ze wel kenmerkend. Aan de frontzijde rijst het bekleedend metselwerk op uit de gracht, die op zijn beurt wordt beschermd door een enveloppe. Buiten de enveloppe is aan de oostzijde van het werk een nog vrijwel complete, tweede gracht aanwezig, waarvan alleen een klein deel in het noordoosten ontbreekt. Hierbuiten resten van een tweede enveloppe / glacis. Deze aanleg is op de schaal zoals hier aangetroffen tamelijk zeldzaam. Buiten het werk is de openheid van het voormalig schootsveld nog goed herkenbaar, evenals de verdedigende functie ten opzichte van de accessen langs de Houtense Vlakte.

Omschrijving

LUNETAAANLEG MET DOOR BAKSTENEN BEKLEDINGSMUREN VERSTERKTE AARDWERKEN, RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, TWEE NATTE GRACHTEN MET ENVELOPPEN EN GLACIS, BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET (VOORHEEN) DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE (MILITAIRE LANDSGROND) van Lunet IV, daterend van rond 1825. In hoofdzaak symmetrisch vijfzijdig aardwerk met op het werk enkele aardgedekte onderdelen en (resten van) aarden opstelplaatsen voor geschut (emplacements). Rondom het aardwerk een uit de gracht oprijzende, zware, enkele meters hoge bakstenen bekleedingsmuur, die overgaat in de beide hoger opgemetselde flankkazematten. Buiten de gracht een evenwijdig met de contour van het werk gelegen aarden wal (enveloppe) met aan de zuid- en oostzijde hiervan een vrijwel complete brede, tweede gracht en daar weer buiten sporen van een tweede enveloppe / glacis. De beide scherpe hoeken aan de keelzijde (west) van het werk zijn versterkt en geaccentueerd met natuurstenen blokken. In het aardwerk zijn in het Interbellum op enkele plaatsen kleine betonnen verdedigingswerken gebouwd. Deels bleven deze onvoltooid. De oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog de zeggenschap had, de Militaire Landsgrond, met hierin de enveloppe (glacis), maakt in principe deel uit van de beschermde aanleg. De grens van het beschermde gebied raakt ten dele aan het (voormalige) Houtensepad - nu een fietsroute - dat ten oosten van het werk, kort voor de Tweede Wereldoorlog is voorzien van een tankversperring, waarvan de resten ook beschermd zijn.

Waardering

De LUNETAAANLEG MET DOOR BAKSTENEN BEKLEDINGSMUREN VERSTERKTE AARDWERKEN, RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, TWEE NATTE GRACHTEN MET ENVELOPPEN EN GLACIS, BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET (VOORHEEN) DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE (MILITAIRE LANDSGROND) van Lunet IV te Utrecht is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het onderdeel is een voorbeeld van een grotendeels aarden en bakstenen aanleg van omstreeks 1825, die in de jaren '30 van de 20ste eeuw is aangepast aan eisen van de (toen) moderne verdediging en oorlogsvoering.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- * Archeologische waarden vanwege de mogelijk in de bodem aanwezige resten of sporen van oudere bouwfases, opstelplaatsen voor geschut, loopgraven, aard-metsel- en betonwerken, wateren en dergelijke.
- * Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen, door de bijzondere positie in samenhang met drie andere lunetten en door de herkenbare relatie met het schootsveld en de te verdedigen accessen.
- * Het onderdeel is representatief omdat het een goed voorbeeld is van een lunet dat sinds de aanleg, omstreeks 1825, (in de 20ste eeuw) aan nieuwe omstandigheden en vereisten is aangepast en daarvan nog diverse kenmerken vertoont. Het werk vertegenwoordigt zeldzaamheidswaarden omdat het als enige van de vier Utrechtse lunetten is voorzien van een dubbele gracht.
- * Het onderdeel is goed bewaard omdat de aardwerken, aanaarding, metselwerken, het grondplan, de beide grachten en delen van de enveloppen en glacis grotendeels onveranderd bewaard zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie